

НЕГАТИВНІ ЧИННИКИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ І НАПРЯМКИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Мосякова Ірина Юліївна кандидат педагогічних наук, заслужений працівник освіти України, докторант кафедри дошкільної освіти і соціальної роботи Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Анотація. У статті обґрунтовано доцільність впровадження управлінської технології розвитку здоров'язбережувальної компетентності адміністративного персоналу закладів позашкільної освіти для зменшення негативного впливу чинників освітнього менеджменту на стан їх здоров'я. Автор наводить основні чинники, що мають шкідливий вплив на стан здоров'я адміністративного персоналу закладів позашкільної освіти, вказує на основні напрями їх подолання.

Ключові слова: негативні фактори, адміністративна діяльність, здоров'я.

В останні роки ми вбачаємо тенденцію до зниження рівня здоров'я населення нашої країни. Педагогічні працівники закладів позашкільної освіти не є винятком. Особливо цей аспект стосується адміністративних працівників закладів позашкільної освіти, діяльність яких характеризується високими інтелектуальними навантаженнями, стресами, відповідальністю за прийняття управлінських рішень тощо, що виснажує життєві сили та характеризується як «перевтома». У багатьох наукових працях вказано на погіршення стану здоров'я педагогічних працівників в останні роки. Вкажімо на те, що перевтома від здійснення адміністративної діяльності знижує її ефективність, розвиває негативні установки у відношенні до підлеглих, і, відповідно, поширюється на негативні установки, що виникають у педагогічній роботі закладів позашкільної освіти. У зв'язку із цим зробимо акцент на Наказі МОЗ України (№ 121 від 23.02.2016р.), в якому затверджено такі коди МКХ-10 (Міжнародна статистична класифікація захворювань та пов'язаних порушень стану здоров'я), як гостра реакція на стрес, посттравматичний стресовий розлад, розлади адаптації тощо [1]. Також О. І. Петрусенко, С. Д. Алексеєнко вказують: «Характер професійної діяльності педагогів, який пов'язаний з тривалими і інтенсивними міжособистісними взаємодіями, що відрізняються високою емоційною насиченістю та когнітивною складовою, впливає на їх психологічний стан, обумовлює виникнення емоційного напруження, сприяє розвитку значної кількості професійних стресів. Одним із найважчих наслідків професійного стресу є синдром «емоційного вигорання» як вироблений особистістю механізм захисту у формі повного або часткового виключення емоцій (зниження їх енергетики) у відповідь на певні психотравмуючі впливи» [2, с. 118].

У закладах позашкільної освіти адміністративний персонал виконує різноманітні функції – передбачення, координація, контроль, організація, тобто, все те, що зазвичай має здійснювати керівник. Для здійснення таких функцій необхідні як розумові, моральні, так і фізичні якості. Так, ще Анрі Файоль

зазначав на необхідності цих якостей, і підкреслював, що здоров'я, сила та витривалість є необхідними для здійснення адміністративної роботи [3, с. 12]. За його думкою, одна із адміністративних місій – встановлення енергійної, компетентної дирекції, і у кожному відділі керівником має бути діяльна та компетентна особа, що здатна звести соціальний організм установи. Адміністративну діяльність А. Файоль порівнював із нервовою діяльністю організму, без якої будь-яка організація не буде здатною до виживання.

Погоджуючись із цими думками, вкажімо на те, що для вирішення цих питань є необхідним запровадження управління процесом розвитку здоров'язбережувальної компетенції, що дозволить на найвищому рівні управління впровадити нові технології збереження здоров'я у освітній процес закладів позашкільної освіти. Опрацювання наукової літератури доводить, що в цілому існує достатня кількість джерел, присвячених вирішенню питання розвитку здоров'язбережувальної компетенції у педагогічних працівників, але питання, що пов'язані із негативними чинниками адміністративної діяльності у закладах позашкільної освіти, начебто і лежать на поверхні, але із наукової точки зору не знайшли достатнього обґрунтування і, відповідно, вирішення на практиці. Зазначимо, що більшість вчених доводять необхідність впровадження здоров'язбережувальних технологій у освітній процес, але при цьому заклади позашкільної освіти все ж таки залишаються поза увагою дослідників.

Ознайомлення із практикою сучасної адміністративної діяльності у багатьох закладах позашкільної освіти доводить, що освітній менеджмент відбувається за умов, що пов'язані із значним інтелектуальним навантаженням, постійним зростанням інформації, високим нервовим напруженням, низькою руховою активністю. Це, як наслідок, призводить до зниження працездатності, погіршення самопочуття, послабленням стану здоров'я в цілому, що спричинює різні захворювання у адміністративного персоналу.

Ми вважаємо, що одним із способів подолання негативних чинників є впровадження управлінської технології розвитку здоров'язбережувальної компетентності, адже саме така компетентність дозволяє поліпшити стан здоров'я, покращити функціональні можливості і самих адміністративних працівників закладів позашкільної освіти, і суб'єктів освітнього процесу. Ця думка є суголосною твердженню І. П. Пятішевої [4]. Управління здоров'язберігаючою компетентністю, за її думкою, є важливим аспектом в управлінні педагогічним процесом, адже даний процес означає «сукупність педагогічних станів, послідовно змінюючих один одного, у якій знаходить своє вираження зміна спрямованості, змісту, форм і методів передачі попередніми поколіннями соціальної спадщини своїм наступникам за допомогою їх навчання і виховання, обумовлена потребами соціального організму на конкретній стадії його історичного розвитку» [4, с. 283].

Метою дослідження є обґрунтування доцільності впровадження управлінської технології розвитку здоров'язбережувальної компетентності

адміністративного персоналу закладів позашкільної освіти для зменшення негативного впливу чинників освітнього менеджменту на стан їх здоров'я.

Один з основних негативних чинників сучасного освітнього менеджменту є досить низька моторика під час здійснення адміністративної діяльності, що призводить до негативного самопочуття, викликає хвороби, порушує обмін метаболізму. У адміністративних працівників починає страждати серцевосудинна система, погіршується стан здоров'я опорно-рухового апарату, може спостерігатися зменшення м'язової системи тощо.

Так, А. Файоль зважав на те, що відсутність здоров'я керівників зводить нанівець всі найкращі якості особи, що здійснює адміністративну функцію, перекреслює її професійні якості. Здоров'я, фізична витривалість, розумова працездатність – перші із якостей, якими мають бути наділені, згідно його думок, керівники [5, с. 66]. Зважаючи на це, додамо, що на сьогодні адміністративний персонал закладів позашкільної освіти досить часто отримує нервові стреси, що знижують працездатність, утруднюють розподіл уваги, призводять до швидкої стомлюваності. Зменшення резервів організму педагогічних працівників, що здійснюють освітній менеджмент закладів позашкільної освіти, відбувається через втому. Це значно знижує розумову активність, погіршує процеси, що пов'язані із концентрацією уваги, а також появі дратівливості, емоційної нестабільності.

Таким чином, несприятливі чинники різко погіршують стан здоров'я керівників закладів позашкільної освіти, і саме тому значення і роль управлінської технології розвитку здоров'язберезувальної компетентності, зміцнення здоров'я педагогічних працівників дуже зростає. Відповідальне ставлення до власного здоров'я може вплинути на таку проблему, як підвищення емоційної стабільності, покращання рухової активності тощо. Надамо думку із цього приводу І. М. Руденко, що підкреслювала необхідність у процесі самопізнання розвитку специфічних вмінь та позитивного мислення: «розвиток вміння приймати себе при прояві позитивних та негативних рис характеру та приймати іншого таким, яким він є; розвиток позитивноконструктивного мислення; розвиток вміння концентруватися на позитивних емоціях; розвиток емоційно-вольової саморегуляції» [6, с. 99].

Ми вважаємо, що управлінська технологія розвитком здоров'язберезувальної компетентності адміністративного персоналу має виступити у наступних позиціях:

- 1) маркер якості управління закладом позашкільної освіти;
- 2) гармонійне поєднання нових і традиційних технологій збереження здоров'я, які можна використовувати у процесі роботи;
- 3) нові технології мотивування до підвищення якості життя людини – керівника, що прагне формувати світогляд педагогічних працівників як представників здорової нації – і духовно, і фізично;

4) авторські комплекси для оздоровчо-фізкультурної і профілактичної роботи серед педагогічних працівників та інших суб'єктів процесу позашкільної освіти;

5) забезпечення розгортання освітньо-культурного простору, що має бути сприятливим для духовного і фізичного здоров'я тощо.

Як бачимо, здоров'язбережувальна компетентність для процесу управління закладами позашкільної освіти виступає однією із основних. З цього питання вкажімо на думку Л. Г. Горяни: «Здоров'язбережувальна компетентність (ЗЗК) (від лат. *competencies* – коло питань) – здатність особистості успішно відповідати на індивідуальні та соціальні потреби, діяти в конкретних умовах, виконувати поставлені завдання щодо власного здоров'я та здоров'я інших. ЗЗК формується й розвивається на комбінації пізнавальних відношень і практичних навичок педагогічних працівників, їхніх моральноціннісних уподобань, емоцій, поведінкових компонентів, знань та вмінь, спрямованих на підвищення рівня власного здоров'я та збереження життя й здоров'я усіх учасників навчально-виховного процесу» [7, с. 46]. Погоджуючись із вченою, ми вказуємо на ключовий характер управлінської технології розвитку здоров'язбережувальної компетентності для адміністративного персоналу закладів позашкільної освіти, адже ці працівники мають розуміти, що здоров'я є цілісним феноменом, який сприяє духовному і фізичному самоудосконаленню не лише себе як особистості, а й переданню цінності здоров'я людини всьому колективу педагогічних працівників, батькам, вихованцям закладу. Така управлінська технологія, за умови її якісного впровадження у роботу всіх закладів позашкільної освіти нашої країни зможе підвищити якість життя всього суспільства. Це твердження базується на умовиводі С.Ю. Путрова, який вказує на те, що «цінність життя людини містить фундаментальну складову, а саме цінність здоров'я людини, її гармонійне співіснування і взаємодія з природою в контексті моральної відповідальності є необхідною умовою виживання соціуму» [8, с. 121]. Погоджуючись із автором, ми також вважаємо, що здоров'я керівника має як духовну, так і матеріальну цінність, адже, за його висловом, «здоров'я належить до розряду вищих, універсальних цінностей, оскільки має всеосяжне і позачасове значення» [8, с. 120]. Це доводить, що здоров'я керівника є цінністю для закладу позашкільної освіти, однією із умов подальшого розвитку закладу як, насамперед, соціального організму.

Отже, необхідність впровадження управлінської технології розвитку здоров'язбережувальної компетенції зумовлена такими чинниками, як здоровий спосіб життя, розуміння цінності активності для здорового життя; врахування особливостей усіх складових здоров'я – як духовного, так і фізичного; формування цінності здорових звичок для повсякденного життя тощо. Додамо і позицію, що була висловлена І. П. Пятишевою: «Педагогічний процес повинен бути направлений на збереження та зміцнення здоров'я всіх учасників навчально-виховного процесу. Рефлексивний підхід, який указує на механізм

реалізації управління, найбільше використовують в організації оздоровчої роботи вчителів для формування здоров'язберігаючої компетентності» [9, с. 283].

Ми вважаємо, що підвищення значення управління розвитком здоров'язбережувальної компетентності для керівників закладів позашкільної освіти залежать від того, яким чином здійснюється фізично-оздоровча і профілактична робота. Особливістю організації даного процесу для керівників, діяльність яких характеризується низькою руховою активністю, є використання різноманітних тренінгових програм, що спрямовані на покращання їхнього здоров'я, спрямування уваги всіх педагогічних працівників на ці програми.

Зрозуміло, що застосування тренінгових програм для керівників закладів позашкільної освіти, метою яких є відновлення працездатності, враховуючи інтелектуальне напруження, представляє особливий інтерес. Керівники закладів позашкільної освіти мають чітко знати, що виконання нескладних фізичних вправ має оздоровчий ефект, знімає відчуття втомленості, створює умови для покращення працездатності. У разі використання нескладних фізичних вправ слід враховувати спеціально розроблені комплекси, що мають включати загальні вправи на розвиток, піші прогулянки, вправи, що стимулюють кровообіг, дихальні вправи, спеціальні вправи для спрямування нервової системи для подальшої роботи, яка безпосередньо пов'язана із творчістю, емоційною захопленістю, позитивним настроєм тощо.

Виконання адміністративних обов'язків вимагає від керівників закладів позашкільної освіти дотримання тривалого статичного режиму положення тіла. Не кожний керівник може витримати тривалу нерухомість, і саме тому виникають скарги на емоційне виснаження, скарги на біль у м'язах ший, спини тощо. Додамо, що більша частина робочого часу адміністративного персоналу закладів позашкільної освіти відбувається у приміщеннях, де вони зазвичай сидять у вимушеній позі. Крім того, брак часу на виконання нескладних фізичних вправ не забезпечує необхідного рівня культури здоров'я керівництва для ефективного здійснення освітнього менеджменту.

На нашу думку, настала необхідність організувати провадження освітнього менеджменту таким чином, щоб кожний представник адміністративного персоналу не лише мав можливість зберігати власне здоров'я, а й покращувати його, надаючи всім суб'єктам процесу позашкільної освіти імпульс для фізичної активності та покращання власного життя. Додамо, що у цих програмах слід передбачити такі сторони роботи: покращання індивідуального здоров'я керівника, що є не лише генетично обумовленим, а й обтяжене професійними та соціальними умовами; врахування стану соціальнопсихологічного здоров'я педагогічної спільноти як у окремому закладі позашкільної освіти, так і у всій країні загалом; збагачення стану здоров'я всіх суб'єктів процесу позашкільної освіти тощо.

Вважаємо, для цього слід розкрити додаткові можливості освіти, що спрямована на здоров'язбереження, розробити нові теоретико-методичні основи,

що врахували б здоров'язбережувальну тенденцію в освітньому менеджменті, а також передбачити, яким чином краще впроваджувати тренінги у практику діяльності закладів позашкільної освіти, які, на відміну від звичайних закладів середньої освіти, у своїй більшості мають специфічні умови для провадження здоров'язбережувальних технологій. Зважимо на положення у провадженні здоров'язбережувальних технологій, що були висвітлені у роботі Н.А. Поліщук: «уведення спецкурсів та тренінгів відповідної тематики; забезпечення моніторингу сформованості здоров'язбережувальних професійних компетентностей; дотримання вимог особистісно-діяльнісного підходу до формування професійних компетентностей педагогів у використанні здоров'язбережувальних технологій; розвиток здоров'язбережувальних мотивів пізнавально-професійної діяльності на основі упровадження активних форм і методів підвищення кваліфікації фахівця» [10, с. 28]. Ці положення, як на нашу думку, можуть бути основою у роботі керівника закладу позашкільної освіти із питань упровадження управлінської технології розвитку здоров'язбережувальної компетентності.

Оскільки адміністративна діяльність проваджується на протязі декількох років, слід зважати й на підвищення віку, за яких ці чинники призводять до зменшення працездатності працівників, погіршення стану їх здоров'я, що потребує подальших наукових розвідок і впровадження у систему роботи освітнього менеджменту спеціальних тренінгових програм.

Систему спеціальних тренінгових програм має бути спрямовано на ознайомлення із ідеями активності керівників, переваг здорового способу життя для покращання управління, застосування нових фізичних вправ (як на особистому рівні, так і у міні-групах), підвищення здоров'язбережувальної компетентності керівників і залучення до здорового способу життя педагогів, батьків та вихованців як повноцінних та рівноправних суб'єктів процесу позашкільної освіти.

Отже, питання подолання негативних чинників адміністративної діяльності у закладах позашкільної освіти сприяє створенню сприятливого середовища для збереження усіх складових здоров'я, формує в них інтерес до покращання працездатності, адже працездатність керівника – одна із складових ефективної діяльності усього закладу. Зазначимо, що впровадження здоров'язбережувальних технологій ми відносимо до однієї із управлінських технологій, що необхідні для збереження та примноження здоров'я всіх суб'єктів процесу позашкільної освіти – вихованців, їх батьків, педагогів закладу тощо. Вважаємо, що кожна управлінська технологія має бути спрямована на покращання здоров'я, і підвищення цієї компетентності у керівників має забезпечуватися реалізацією наступних дій: введення спеціальних тренінгів, забезпечення супроводу формування здоров'язбережувальної компетентності, дотримання вимог освітнього менеджменту щодо активності діяльності, її урізноманітнення тощо.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Наказ Міністерства охорони здоров'я України (№121 від 23.02.2016) «Про затвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги при посттравматичному стресовому розладі». – [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://uozchernigov.at.ua/publ/normativna_baza/medicina/nakaz_moz_ukrajini_vid_23_02_2016_121/7-1-0-731

2. Петрусенко О. І. Детермінанти синдрому «професійного вигорання» у педагогічних працівників в аспекті психологічного здоров'я / О. І. Петрусенко, С. Д. Алексеєнко // Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Педагогіка і психологія. - 2013. - Т. 21, вип. 19. - С. 117-123. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdupp_2013_21_19_18

3. Файоль А., Эмерсон Г., Тэйлор Ф., Форд Г. Управление – это наука и искусство / Составитель Г. Л. Подвойский. — М.: Республика, 1992. — 349 с.

4. Пятишева І. П. Алгоритм управління здоров'язберігаючою компетентністю педагогічних працівників / І. П. Пятишева // Гілея: науковий вісник. – 2016. – Вип. 106. – С. 282-286. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2016_106_76.

5. Файоль А., Эмерсон Г., Тэйлор Ф., Форд Г. Управление – это наука и искусство / Составитель Г. Л. Подвойский. — М.: Республика, 1992. — 349 с.

6. Руденко І. М. Психологічне здоров'я педагогічного працівника у сфері освітнього простору / І. М. Руденко // Вісник Одеського національного університету. Серія : Психологія. - 2018. - Т. 23, Вип. 1. - С. 93-101. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_psi_2018_23_1_12.

7. Горяна Л. Г. Здоров'язбережувальна компетенція педагогічних працівників як фактор здоров'я всіх учасників освітнього простору / Л. Г. Горяна // Вісник післядипломної освіти. - 2016. - Вип. 16. - С. 41-48. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vpo_2016_16_7.

8. Путров С. Ю. Цінність здоров'я особистості як об'єкт філософського пізнання // Нова парадигма, 2020. Вип. 112. С. 116-122.

9. Пятишева І. П. Алгоритм управління здоров'язберігаючою компетентністю педагогічних працівників / І. П. Пятишева // Гілея: науковий вісник. – 2016. – Вип. 106. – С. 282-286. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2016_106_76.

10. Поліщук Н. А. Підвищення компетентності педагогічних працівників з питань упровадження здоров'язбережувальних технологій / Н. А. Поліщук // Педагогічний пошук. – 2019. - № 2. - С. 23–28. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pedp_2019_2_8.